

Międzypokoleniowe więzi w rodzinie

Studium socjologiczne
rodzin polskich i słowackich

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3673

50 lat
Uniwersytetu
Śląskiego
w Katowicach

Ewa Budzyńska

Międzypokoleniowe więzi w rodzinie

Studium socjologiczne
rodzin polskich i słowackich

Redaktor serii: Socjologia
Tomasz Nawrocki

Recenzent
Anna Kwak

Spis treści

Wstęp	7
-------------	---

Część I

Rodzinne więzi społeczne – perspektywa teoretyczna i badawcza

Rozdział 1.

Więź społeczna – przegląd koncepcji	13
1.1. Więź społeczna w oglądzie socjologicznym	13
1.2. Znaczenie więzi społecznych w układach mikro- i makrostrukturalnych	18
1.3. Interpretacyjne kontradycje: więzi inkluzywne <i>contra</i> ekskluzywne	30

Rozdział 2.

Rodzinne więzi społeczne	65
2.1. Rodzina i jej funkcje instytucjonalno-grupowe	65
2.2. Koncepcje więzi społecznej w rodzinie	78
2.3. Typologie więzi rodzinnej	83
2.4. Więź międzypokoleniowa jako typ więzi społecznej	88
2.5. Wskaźniki międzypokoleniowej więzi rodzinnej	109

Rozdział 3.

Przemiany więzi rodzinnych – uwarunkowania i kierunki	119
3.1. Społeczno-kulturowe uwarunkowania przemian rodziny	119
3.2. Kierunki przemian współczesnej rodziny	125
3.3. Przemiany więzi międzypokoleniowych w rodzinie	137
3.4. Intergeneracyjne relacje w rodzinie w świetle badań socjologicznych	146
3.5. Rodzinne więzi seniorów	163
3.6. Pokolenie młodzieży w sieci rodzinnych powiązań	177

Część II

Więzi społeczne w rodzinach polskich i słowackich w opinii dorosłych dzieci

Rozdział 4.

Polska i Słowacja jako teren badań	201
4.1. Charakterystyka społeczeństwa polskiego i słowackiego	201
4.2. Kondycja współczesnej rodziny słowackiej i polskiej	209

Rozdział 5.

Metodologia badań	225
5.1. Problem badań, hipotezy badawcze i metoda badań	225
5.2. Społeczno-demograficzna charakterystyka próby badawczej ...	232

Rozdział 6.

Międzypokoleniowa więź rodzinna w świetle badań empirycznych	239
6.1. Ogólny obraz więzi rodzinnej w opinii młodzieży	239
6.2. Więź rzeczowa – współzamieszkiwanie i podział obowiązków ..	252
6.3. Więź auksyliarna – sfera międzypokoleniowego wsparcia	284
6.4. Więź typu <i>communio</i> w rodzinach polskich i słowackich	305
6.5. Więzi emocjonalne w rodzinie	322
6.6. Więź aksjologiczna – wartości w przekazie międzypokoleniowym	337
6.7. Więź religijna jako efekt pierwotnej socjalizacji w rodzinie ...	359
6.8. Więź rekordialna – wymiar rodzinnej pamięci	387

Zakończenie	403
Bibliografia	415
Nota bibliograficzna	453
Aneks	455
Indeks osobowy	461
Indeks rzeczowy	469
Spis schematów, tabel i wykresów	475
Summary	479
Zhrnutie	481

Wstęp

Więzi społeczne w rodzinie w ostatnich kilkunastu latach stają się przedmiotem coraz intensywniejszych zainteresowań badaczy. Przyczyną takiego stanu rzeczy są szybko postępujące przemiany rodziny zachodniej, które – jak przypuszczano – powinny zmieniać jakość międzypokoleniowych relacji w rodzinie. Owe przemiany rodziny, obejmujące wymiar demograficzny, kulturowy (aksjonormatywny) i ekonomiczny, prowadzą do multiplikacji jej typów: obok rodzin małżeńskich pojawiają się rodziny nie-małżeńskie; obok rodzin pełnych występuje coraz więcej rodzin niepełnych, posiadających specyficzną cechę matriarchatu z powodu trwałej nieobecności ojca; obok rodzin trwałych tworzone są rodziny rekonstruowane po uprzednich rozwodach; obok rodzin z jednym dzieckiem, a nawet wykluczających od początku trwania związku posiadanie potomstwa (typ rodziny niepełnej), funkcjonują rodziny wielodzietne; obok tradycyjnych rodzin wielkich, poszerzonych horyzontalnie – z licznymi krewnymi z linii bocznej, terytorialnie „zasiedziały”, pojawiają się rodziny wielopokoleniowe, poszerzone wertykalnie – z nielicznymi krewnymi ograniczonymi do linii prostej, często geograficznie rozproszone; obok rodzin tworzonych przez rdzennych mieszkańców Zachodu, charakteryzującego się kulturą indywidualistyczną, pojawiają się coraz liczniejsze rodziny imigranckie, pochodzące z krajów o kulturze familistycznej – z Azji, Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej, Ameryki Środkowej lub Południowej, pielęgnujące tradycję międzypokoleniowego wzajemnego wspierania się. Tak dalekie zróżnicowanie typów rodzin, występujących w obrębie tego samego obszaru kulturowego, w jednym tylko społeczeństwie i na terytorium jednego tylko kraju, daje asumpt do rozmaitych interpretacji toczących się społeczno-kulturowych przemian: od koncepcji upadku rodziny po koncepcję jej trwałości (prężności), nie pomijając koncepcji społeczeństwa post-familijnego.

W związku z coraz szybciej zmieniającymi się warunkami ekonomicznymi, demograficznymi i społecznymi, w jakich toczy się życie współczesnych rodzin na Zachodzie – typologicznie coraz bardziej zróżnicowanych, tym bardziej muszą pojawić się pytania o więź społeczną łączącą rodzinne pokolenia: o jej obecność i aktualne wzory, według których przebiega, o jej

dominującą w społeczeństwie postać – międzypokoleniowej solidarności, konfliktu, ambiwalencji bądź niejednoznaczności (*ambiguity*), występującej zwłaszcza w rodzinach niepełnych, kohabitacyjnych lub zrekonstruowanych (MABRY, GIARRUSSO, BENGTON, 2007). Niewykluczone, że zarówno zróżnicowanie typów rodziny, jak i szybkie zmiany społeczno-kulturowe zachodzące w środowisku jej funkcjonowania modyfikują obraz międzypokoleniowych więzi w rodzinie, a może nawet przyczyniają się do ich osłabienia bądź zaniku. Kwestia jakości międzypokoleniowych relacji komplikuje się jeszcze bardziej z powodu odstąpienia od podstawowego kryterium włączania do stanu rodziny osób wyłącznie spokrewnionych biologicznie na rzecz indywidualnego wyboru – z całego spektrum osób formalnie (lub pozaformalnie) dołączanych do rodziny w wyniku seryjnych rozwodów i powtórnych małżeństw – jedynie tych, które wypełniają obowiązki brania odpowiedzialności za rodzinę i wspomagania jej członków (kryterium społeczne).

Z tych właśnie przyczyn warto podjąć problem rodzinnych powiązań, zachodzących zwłaszcza pomiędzy poszczególnymi pokoleniami z kilku powodów: 1) zdiagnozowania zachodzących zmian w sile i jakości więzi; 2) ocenienia typu powiązań zachodzących pomiędzy poszczególnymi pokoleniami: rodziców z ich dziećmi oraz z ich rodzicami, jak też dziadków z wnukami, w świetle realizacji najważniejszych potrzeb danej generacji; 3) kierunku przepływu różnych form więziotwórczych działań (np. od pokoleń starszych do młodszych bądź *vice versa*).

Te kwestie są o tyle ważne, że współczesna rodzina wycofuje się z pełnienia wielu funkcji – w tym funkcji prokreacyjnej i opiekuńczej, czego skutkiem jest brak demograficznej równowagi pomiędzy pokoleniami (np. w postaci licznych roczników seniorów urodzonych po II wojnie światowej i mało licznych współczesnego pokolenia dzieci i młodzieży oraz średnio-licznego pokolenia osób w średnim wieku). Ponadto życiu wielu zachodnich rodzin towarzyszy niebywała mobilność geograficzna, która przyczynia się do funkcjonowania poszczególnych pokoleń w dużym dystansie terytorialnym, co utrudnia udzielanie sobie wzajemnego wsparcia. Innym zjawiskiem oddziałującym na międzypokoleniowe więzi rodzinne jest z jednej strony wydłużony czas życia mieszkańców Zachodu, a z drugiej – coraz późniejszy wiek rodzenia dzieci, co skutkuje tym, że starsze pokolenie coraz później wchodzi w rolę dziadków, a najmłodsze – coraz rzadziej ma możliwość kontaktów ze sprawnymi fizycznie dziadkami. Konsekwencją tych (i innych, opisanych w książce) zjawisk jest występowanie trudności w zaspokojeniu potrzeb członków tej generacji, która najbardziej tego wymaga (w zależności od wieku, stanu zdrowia i poziomu ogólnej aktywności – fizycznej, umysłowej itp.). Najczęściej pokoleniem najbardziej obciążonym odpowiedzialnością za podtrzymywanie rodzinnych więzi – zwłaszcza w wymiarze opiekuńczym – jest pokolenie średnie (szczególnie pracują-

cych zawodowo kobiet, nazywanych „pokoleniem kanapkowym” – *sandwiched generation*) – z jednej strony zobligowanych do opieki nad niesamodzielnymi, późno urodzonymi dziećmi, a z drugiej strony – nad własnymi, coraz mniej sprawnymi z racji zaawansowanego wieku rodzicami (MABRY, GIARRUSSO, BENGTON, 2007).

Problem relacji pomiędzy rodzinnymi generacjami rzutuje także na planowanie polityki społecznej w danym kraju: tam, gdzie rodzina nie jest w stanie – choćby ze względów obiektywnych, nie wspominając o uwarunkowaniach kulturowych (zob. REHER 1998) – wypełniać swoich funkcji wobec najstarszego i najliczniejszego pokolenia, należałoby szukać rozwiązań w postaci zapewnienia pomocy ze strony instytucji społecznych.

W związku z tym podejmowanie badań nad różnorodnymi aspektami międzypokoleniowej więzi rodzinnej jest coraz bardziej aktualne i coraz bardziej przydatne – choćby dla tworzenia projektów rozwiązywania problemów społecznych powiązanych ze zjawiskiem starzenia się społeczeństw zachodnich, w tym polskiego. W takim zatem kontekście podjęte zostały badania nad międzypokoleniową więzią społeczną w rodzinach dwóch krajów środkowoeuropejskich: Polski i Słowacji. Aby ich opracowanie nie było jedynie wąskim raportem przedstawiającym uzyskane wyniki, w części I – teoretycznej, w rozdziale pierwszym najpierw przedstawiono, w postaci poglądów na więzi społeczne, teoretyczny kontekst podjętego problemu, wprowadzając Czytelnika w świat definicji oraz typologii więzi i odwołując się do ujęć klasycznych i współczesnych socjologów. Następnie dokonano analizy znaczenia więzi społecznych dla społeczeństwa i jego członków. Wreszcie przedstawiono sporne kwestie w interpretacji znaczenia, jakie wnoszą do funkcjonowania społeczeństwa wyróżnione przez badaczy dwa typy więzi rodzinnych: silnych, ekskluzywnych *versus* słabych i inkluzywnych, skonfrontowane z jakością więzi pozarodzinnych, przekładających się na poziom kapitału społecznego i aktywność społeczeństwa obywatelskiego. W rozdziale drugim rozważania zawężono do kwestii więzi społecznych w rodzinie. Najpierw przedstawiono socjologiczną teorię rodziny (definicje rodziny oraz pełnione przez nią funkcje), a następnie koncepcje i typologie więzi społecznych łączących jej członków. Skupiono się także na rodzinnej więzi międzypokoleniowej, przedstawiając jej koncepcje i wskaźniki. Rozdział trzeci tej części został poświęcony procesowi przemian współczesnej rodziny zachodniej – ich kierunkom i uwarunkowaniom, a w tym kontekście – przemianom więzi międzypokoleniowej ocenianej (na podstawie badań socjologicznych) z punktu widzenia pokolenia seniorów, dzieci oraz pokolenia średniego (rodziców).

Część II książki – metodologiczno-empiryczna – w czwartym rozdziale przedstawia obraz społeczeństwa polskiego i słowackiego oraz rodzin polskich i słowackich. Umieszczone w tym rozdziale dane stanowią tło histo-

ryczno-społecznych uwarunkowań życia współczesnych rodzin słowackich i polskich, umożliwiając tym samym pogłębioną interpretację wyników badań nad międzypokoleniowymi więziami, ukazującymi wyraźne narodowościowe różnice. W rozdziale piątym przedstawiono metodologię badań, w tym: problem i hipotezy badawcze, opis metody badań oraz społeczno-demograficzną charakterystykę próby badawczej. W rozdziale szóstym znajdziemy wyniki badań, wnioski oraz ich interpretację, z wykorzystaniem autorskiej koncepcji wymiarów międzypokoleniowej więzi w rodzinie. Analizie poddano zatem ogólny obraz więzi rodzinnej w percepcji dorosłych dzieci, więź rzeczową, obejmującą współzamieszkiwanie i podział obowiązków, więź auksyliarną – wyrażającą się w udzielaniu sobie różnorodnego wsparcia, komunikacyjną – obejmującą nie tylko częstotliwość komunikacji interpersonalnej, ale także jej jakość, więź emocjonalną, z jednej strony zaspokajającą elementarne potrzeby człowieka, a z drugiej – przysparzającą problemów spowodowanych rodzinnymi konfliktami, więź aksjologiczną – ukazującą podobieństwa i różnice w wyznawanych wartościach pomiędzy pokoleniami w rodzinie, więź religijną, w której możemy mieć do czynienia z międzypokoleniową ciągłością religijnych postaw lub z jej zerwaniem – zwłaszcza przez pokolenie dorosłych dzieci, wreszcie więź rekindialną – odnoszącą się do rodzinnej pamięci historii rodziny, jej przeszłych doświadczeń, kultywacji rodzinnych tradycji oraz przechowywania pamiątek po przodkach. W zakończeniu książki Czytelnik znajdzie nie tylko zebranie wyników badań, ale też wypływające z nich wnioski, jak i ich interpretację poczynioną w kontekście opisanych wcześniej społeczno-kulturowych procesów zmian.

* * *

Chciałabym podziękować obu zespołom badawczym pracującym pod kierownictwem prof. zw. dr. hab. Wojciecha Świątkiewicza. Z Uniwersytetu Konstantyna Filozofa w Nitrze byli to: Peter Ondrejko, Stanislav Matulay, Anna Križanova, Monika Štrbová, Denisa Selická, Andrea Solčianska, Viera Štefancová, natomiast z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach: Wojciech Świątkiewicz, Stanisław Nurek, Andrzej Górny, Justyna Kijonka, Katarzyna Juszczyk-Frelkiewicz. Bez ich współpracy nie byłoby możliwe przygotowanie i przeprowadzenie międzynarodowych badań nad międzypokoleniową więzią w rodzinie, ocenianą przez studiującą na obu uniwersytetach młodzież. Szczególne podziękowania składam recenzentce książki – prof. zw. dr. hab. Annie Kwak. Jej wnikliwie, krytyczne, a zarazem z wielką życzliwością poczynione uwagi przyczyniły się do pogłębienia przeze mnie analiz wyników badań nad międzypokoleniowymi więziami w rodzinie.

EWA BUDZYŃSKA

Intergenerational ties in the family A sociological study of Polish and Slovak families

Summary

Since the second half of the 20th century we have been witnessing serious changes in the area of a Western family. These changes encompass all spheres of family life – demographic, cultural (axionormative) and economic – and in this way they contribute to the multiplication of family types. Thus, apart from marriages there appear non-marriage families, apart from complete families there are more and more half-families characterized by a specific kind of matriarchy due to the constant absence of the father. Moreover, apart from permanent families there are families reconstituted after a divorce; apart from families with only one child, and even those that from the very beginning of the relationship rule out the possibility of having children (single-parent families), we can find numerous families; apart from traditional big families extended horizontally, with numerous collateral relatives, territorially settled, there are more and more multigenerational families that are vertically extended, with relatives restricted to lineal blood relation, frequently geographically scattered; apart from families formed by indigenous inhabitants of the West, which is characterized by individualistic culture, more and more common are immigrant families, deriving from countries of familistic cultures, like Asia, Middle East, North Africa, Central and South America, which continue the tradition of intergenerational mutual support.

The consequence of this phenomenon are the changes taking place in intergenerational relations within individual family types. Current studies conducted on the quality of family ties (e.g. by Vern L. Bengtson on American family ties and by Leon Dyczewski on intergenerational relation in Polish families) have demonstrated that in contemporary families the generations are still strongly attached to one another. However, inasmuch as formerly the ties were grounded on solid material bases, today their essence is constituted by the affective attitudes of sympathy or antipathy – either facilitating mutual support, reviving interpersonal communication, aiding intergenerational transfer of values, or contributing to cooling off the intergenerational relations, and even (infrequently) to their loss. Therefore, the relations that are still maintained are solidarity relations, as well as emotional, axiological, and in particular communicative ones, and even if some intergenerational

ational conflicts do appear, they typically do not lead to a dramatic break off with the family. The research on the intergenerational ties has also indicated a wide variety of relation types and the degree of their intensification, depending on the direction of the intergenerational tie.

The research that well corresponds with such a wide context of views and studies on intergenerational ties is the study on the ties in Polish and Slovak families evaluated by adult, although not yet independent, children. The research has been conducted in 2012 among young students (1047 persons) of two universities: the University of Silesia in Katowice (Poland) and the Constantine the Philosopher University in Nitra (Slovakia). In order to evaluate the research results, an original conception of family ties has been devised, which encompasses the following types of ties: material, object, auxiliary, communicative, emotional, axiological, religious, and recordal.

The obtained research results have shown that both the Polish as well as the Slovak families, situated in the countries of similar culture, though of different history, still constitute a strong community of ties, which is especially evident in the case of emotional and auxiliary ties supported by intensive contacts. On the other hand, the least exposed is the material (especially residential) and recordal tie. Moreover, the analyses have demonstrated that young people are deeply interested in supporting intergenerational relations despite some worldview differences and even conflicts which emerge in some spheres. These differences, however, do not result in the attitudes involving breaking away from the family or rejecting it. The intensification of ties in individual dimensions is modified by respondents' nationality and the degree of their religiousness in terms of their own declaration of faith, while the sex of the respondents has little effect on the intensity of relations.

On the basis of the results obtained a conclusion can be drawn regarding the domination of both the Slovak (in higher degree) and Polish (in lesser degree) families by centripetal force which facilitates family integrity. This suggests that integrational processes in the families under scrutiny predominate over disintegrational ones, and the intrafamily ties outweigh extrafamily ties, while the family itself, in both countries being the support for its members during the difficult times of communist totalitarianism as well as the subsequent political transformation, still performs the function of providing various kinds of assistance and rewarding relations for the young generation. Therefore, the Polish and Slovak families contain more features of the traditional type of family than of the modern type.

The obtained picture of the intergenerational ties in the Polish and Slovak families conforms to the research results arrived at by other sociologists, both Polish (e.g. Leon Dyczewski, Hanna Świda-Ziemia, Janusz Mariański) as well as American (Vern L. Bengtson, Karl Pillemer, Andrew J. Cherlin) that confirm the thesis that in contemporary families there exist ties that integrate the generations of children, parents, and grandparents.

Key words: family, social ties, intergenerational ties

EWA BUDZYŃSKA

Medzigeneračné vzťahy v rodine Sociologická štúdia poľských a slovenských rodín

Zhrnutie

Od polovice 20. storočia hovoríme o intenzívnych zmenách v rámci západoeurópskej rodiny. Tieto zmeny zahŕňajú všetky oblasti života rodín, demografickú, kultúrnu (axiomatickú), ako aj ekonomickú, a takýmto spôsobom prispievajú k multiplifikácii typov rodín: okrem manželských rodín sa objavujú nemanželské rodiny; popri úplných rodinách rastie počet rodín neúplných, charakteristických osobitným matriarchátom, ktorý vyplýva z trvalej neprítomnosti otca; okrem rodín pôvodných vznikajú rekonštruované rodiny po predošliých rozvodoch; popri rodinách s jedným dieťaťom alebo dokonca vylučujúcich potomstvo od začiatku trvania manželského zväzku (typ neúplnej rodiny) fungujú mnohopočetné rodiny; okrem tradičných veľkých rodín rozšírených horizontálne s početnými príbuznými v pobočnom rade, teritoriálne „usadených“, sa objavujú mnohopočetné rodiny rozšírené vertikálne s nevelkým počtom príbuzných v priamom rade, často geograficky rozptýlené; okrem rodín tvorených pôvodnými obyvateľmi Západu, charakteristického individualistickou kultúrou, sa vyskytujú čoraz početnejšie rodiny prisťahovalcov, pochádzajúce z krajín Ázie, Blízkeho Východu, Severnej Afriky, Strednej alebo Južnej Ameriky s rodinnou kultúrou, udržiavajúce medzigeneračnú tradíciu vzájomného podporovania sa. Dôsledkom tohto fenoménu sú zmeny, ku ktorým dochádza v medzigeneračných vzťahoch v jednotlivých typoch rodín. Doterajšie výskumy (okrem iných výskumy Verna L. Bengtsona zamerané na vzťahy v amerických rodinách a výskumy Leona Dyczewskiego týkajúce sa medzigeneračných vzťahov v poľských rodinách), venované kvalite rodinných vzťahov, preukázali, že v súčasných rodinách stále existuje silná generačná väzba. Kým však predtým väzba stála na pevných základoch, dnes sa jej podstatou stali afektívne postoje sympatie a antipatie, buď poskytujúce vzájomnú podporu, povzbudzujúce interpersonálnu komunikáciu a podopierajúce medzigeneračný prenos hodnôt, alebo prispievajúce k ochladnutiu medzigeneračných vzťahov a dokonca (zriedka) k ich zániku.

Naďalej je teda udržiavaná solidárna, emocionálna, axiologická a najmä komunikačná väzba, a ak sa objavia medzigeneračné konflikty, väčšinou nevedú k dramatickému prerušeniu vzťahov s rodinou. Vedecké výskumy medzigeneračných

vzťahov poukázali na veľkú diferenciáciu typov vzťahov a stupňov ich intenzity v závislosti od smeru medzigeneračnej väzby.

Do tohto širokého kontextu názorov a prieskumov týkajúcich sa medzigeneračných spoločenských vzťahov sa zaraďujú výskumy väzieb v poľských a slovenských rodinách, posudzovaných dospelými, hoci ešte nie úplne samostatnými deťmi. Tieto výskumy boli realizované v roku 2012 medzi mládežou (1047 osôb) študujúcou v dvoch štátnych akademických strediskách: na Sliezskej univerzite v Katoviciach (Poľsko) a na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre (Slovensko). V spracovaní výsledkov výskumov napomohla autorská koncepcia rodinných vzťahov, zahŕňajúca vecný, materiálny, auxiliárny, komunikačný, emocionálny, axiologický, náboženský a spomienkový emocionálny vzťah.

Získané výsledky výskumov poukázali na to, že tak poľská, ako aj slovenská rodina, ktoré sú lokalizované v krajinách s podobnou kultúrou, hoci odlišnou históriou, stále tvoria silnú komunitu vzťahov. Očividné sú najmä silné vzťahy emocionálne, podporovacie, ktoré sa udržiavajú vďaka živým kontaktom.

Z analýz okrem toho vyplýva, že mládež má veľký záujem o udržiavanie medzigeneračných vzťahov, hoci vystupujúcich v rôznych oblastiach názorových rozdielov a dokonca konfliktov. Tie však nevedú k záujmu izolovať sa od rodiny alebo ju zahrnúť. Intenzitu vzťahov v osobitných rovinách modifikuje národnosť respondentov a taktiež úroveň ich religiozity, vyjadrenej vyhlásením viery, zatiaľ čo pohlavie respondentov má vplyv len v obmedzenej miere. Na základe získaných výsledkov výskumov je možné dospieť k záveru o výraznom ovplyvnení slovenských (vo vyššej miere), ako i poľských (v menšej miere) rodín dostredivými silami, ktoré umožňujú vysokú súdržnosť rodín. To znamená, že integračné procesy v skúmaných rodinách očividne prevažujú nad dezintegračnými, intrarodinné vzťahy nad extrarodinnými a rodina, ktorá je v oboch krajinách podporou pre jej členov, tak v ťažkých časoch komunistického totalitného režimu, ako aj počas neskoršej systémovej transformácie, naďalej plní túto funkciu a pre generácie detí je zdrojom rôznorodých foriem podpory a uspokojivých relácií spĺňajúcich najzákladnejšie potreby. Týmto má poľská a slovenská rodina viac vlastností tradičnej rodiny ako modernej.

Získaný obraz o medzigeneračných vzťahoch v skúmaných poľských a slovenských rodinách sa neodlišuje od výsledkov výskumov iných sociológov, poľských (napr. Leona Dyczewského, Hanny Świdry-Ziemby, Janusza Mariańskiego), ako aj amerických (napr. Verna L. Bengtsona, Karla Pillemera, Andrew J. Cherlina), ktoré v súčasných rodinách potvrdzujú existenciu vzťahov spájajúcich generácie detí, rodičov a starých rodičov.

Kľúčové slova: rodina, spoločenské vzťahy, medzigeneračné vzťahy

Redaktor
Mariola Massalska

Projekt okładki
Agata Augustynik

Korektor
Małgorzata Żak

Projekt typograficzny i łamanie
Hanna Olsza

Copyright © 2018 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3272-7
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3273-4
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 30,25. Ark. wyd. 37,5.
Papier offsetowy III 90 g
Cena 48 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
„TOTEM.COM.PL. Sp. z o.o.” Sp. K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław